

CONSTANTINE CAVARNOS, *Plato's Theory of Fine Art*, «Astir», Athens, 1973, σελ. 98.

Ὁ Συγγραφεύς, γνωστός διὰ τὰς φιλοσοφικάς του μελέτας, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν ὅλων τῶν περιόδων καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν Τέχνην, ἐπιχειρεῖ εἰς τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον του τὴν ἀποσαφήνισιν τῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, ὧν τὸ Α' ἀναφέρεται εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν περὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, τὸ δευτερον εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ Πλάτωνος περὶ ἐκάστης Τέχνης καὶ τὸ τρίτον περιλαμβάνει 54 χωρία, ἐπιλεγμένα ἐκ 12 ἔργων Πλατωνικῶν καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἀφύψεις τοῦ Πλάτωνος περὶ Τέχνης, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιοῦνται αἱ εἰς τὰ δύο μέρη τοῦ βιβλίου ἐκτιθέμεναι διαπιστώσεις τοῦ Συγγραφέως. Τὰ δύο πρῶτα μέρη ἔχουν δημοσιευθῇ ἀντιστοιχῶς τῷ 1953 καὶ 1971 εἰς φιλοσοφικά περιοδικά, τὸ δὲ τρίτον, ἡ συλλογὴ καὶ μετάφρασις τῶν χωρίων ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐκδίδονται νῦν τὸ πρῶτον.

Ὡς ἐξηγεῖται ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἔχει παρερμηνευθῇ ὑπὸ σημαινόντων ἐκδοτῶν ἔργων Αἰσθητικῆς, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, ἡ δὲ παρερμηνεία αὕτη ἔχει τὴν ῥίζαν τῆς εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, τὸν Ἀγ. Αὐγουστίνον καὶ τὸν Πρόκλον, ἐκρίθη δὲ ἀναγκαῖα ἡ προσπάθεια ἀποκαταστάσεως τῶν πραγματικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ὡραίου καὶ τῆς Τέχνης, ὡς αὗται πηγάζουν ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἔργων του.

Εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς διευκρινήσεως τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ὁ Συγγρ. συνέλεξεν ἐκ πάντων τῶν Πλατωνικῶν ἔργων τὰ σχετικὰ χωρία, ὧν τὴν σημασίαν ἤλεγξεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου. Εἰς τὸ τί ἐστι Τέχνη ὁ Συγγρ. παρατηρεῖ ὅτι ὁ Πλάτων διακρίνει ἀληθῆ, γνησίαν Τέχνην, καὶ Ψευδο-Τέχνην. Ἡ γνησία Τέχνη εἶναι ἔλλογος, θεωρεῖ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ ὄντως ὄν, ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ προαγάγῃ τὸ ὡραῖον, δίδει ὑψηλὴν ἡδονὴν καὶ γίνεται ἀληθῆς παιδεία. Ἡ Ψευδο-Τέχνη τοῦναντίον ἀποτελοῦσα μίμησιν τῶν φαινομένων ζητεῖ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸ πλῆθος ἀγνοοῦσα τὴν ἀληθῆ ὑπαρξίν, καλωσύνην καὶ ὡραϊότητα καὶ ἀδιαφορεῖ ἐνεργοῦσα ἀλόγως καὶ ἀποβλέπουσα μόνον εἰς κολακείαν.

Διευκρινεῖ περαιτέρω ὁ Συγγρ. τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου. Εἰς τοὺς νεωτέρους ὁ λόγος σημαίνει σκέψις συλλογιστικὴ, εἶναι τι τὸ στατικὸν καὶ εἶναι κοινὸς εἰς ὅλους. Εἰς τὸν Πλάτωνα ὁ λόγος εἶναι διττὸν τι, ἥτοι α') λόγος συλλογιστικός, κινούμενος εἰς ἐπίπεδον ὑποθέσεων (διάνοια) καὶ β') λόγος θεωρητικός, ἐνορατικός, ὑπερβαίνων τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων καὶ ἐπικοινωνιῶν πρὸς τὴν ὑπερτέραν πραγματικότητα, δυναμικῆς φύσεως (νοῦς). Ὁ Πλατωνικὸς λόγος ἐκτὸς τῆς γνωστικῆς δυνάμεως ἔχει καὶ συναισθηματικὴν (ἔρως), διὸ καὶ ἀνυψοῦται εἰς τὸ πεδίον τῶν ἰδεῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν δύο μερῶν τοῦ λόγου εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὸν ἀληθῆ καλλιτέχνην, ἐκφραστὴν τοῦ ὡραίου, τὸ ὁποῖον οὗτος συλλαμβάνει διὰ τε τῆς νοήσεως καὶ τοῦ ἔρωτος. Τοῦτο δὲν εἶναι δεδομένον, ἀλλὰ δυνατότης, ἀποκτωμένη διὰ καταλλήλου παιδείας, ἥς τὰ καθέκαστα ἀναπτύσσονται εἰς τὴν Πολιτείαν, οἱ δὲ σταθμοὶ τῆς παιδείας ταύτης εἰς τὸ Συμπόσιον.

Ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἐιδῶν Τέχνης, ἡ ἀληθῆς εἶναι λογικὴ, ἐνσυνείδητος καὶ στηρίζεται εἰς τὴν γνῶσιν, ἡ ψευδὴς ὅμως εἶναι ἐμπειρία, εἰδῶλον τῆς ἀληθοῦς, κολακεία εἰσδύουσα εἰς τὴν ἀληθῆ τέχνην καὶ οὕτω ἐμφανίζουσα Ψευδο-Ρητορικὴν, Ψευδοποίησιν κλπ. Τὰ ἔργα τῶν τραγῳδῶν καὶ τοῦ Ὀμήρου, περὶ ὧν ἐν Ἀπολογίᾳ καὶ Ἰωνί, δὲν ἔχουν συντεθῇ μετὰ τέχνην, λόγον καὶ σοφίαν, ἀλλὰ μακρὰν τοῦ ἰδεώδους κατὰ μίμησιν σκέψεων, πράξεων καὶ συναισθημάτων συνήθων ἀνθρώπων, μετὰ πηγὰς ἐμπνεύσεως εἰς τὸ κατώτερον, τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. Οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ ὁμιλοῦν ὡς ὑπηρετᾶται θεοὶ, μάντις, προφήται. Τὸ «θεῖοι ὑπηρετᾶται»

(Θεῶν καὶ Μουσῶν) ὁ Συγγρ. νομίζει ὅτι ὁ Πλάτων τὸ νοεῖ εἰρωνικῶς, ἀφοῦ τὴν ἔμπνευσίν των τὴν κρίνει ὡς βιαίαν συγκίνησιν τοῦ κατωτέρου μέρους τῆς ψυχῆς, προκαλοῦσαν τὴν τυχαίαν ἐκβλυσιν νοημάτων, ὡς τοῦτο συμβαίνει μὲ τὸν ἐπὶ τοῦ τρίποδος τῶν Μουσῶν ἱστάμενον ποιητὴν (Νόμ. 719 C). Συνεπῶς τὰ ἔργα ταῦτα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν ἀληθῆ Τέχνην, ἥτις μιμεῖται ἀνώτερα, τέλεια ἀντικείμενα, ἔχουσα γνώσιν καὶ συνείδησιν τοῦ τί καὶ πῶς, ἀφοῦ ἡ Τέχνη αὕτη σχετίζεται μὲ τὴν ἔμπνευσιν (ἐνθουσίασιν) ἐκ τοῦ θεοειδοῦς μέρους τῆς ψυχῆς. Εἰς αὐτὴν ὁ ἀληθὴς Καλλιτέχνης ὁρῶν τὸ γήινον ὥραϊον μεταφέρεται εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ γινόμενος ἐκστατικὸς ἐξεικονίζει τὸ ἰδεῶδες.

Κατόπιν τῆς ἀναλύσεως τῶν δύο εἰδῶν τῆς Τέχνης, ὡς τὰ ἀντιλαμβάνεται ὁ Πλάτων, καὶ τῆς καταδείξεως ὅτι ὁ φιλόσοφος δὲν καταδικάζει τὴν ἀληθῆ Τέχνην, ἀλλὰ τὴν ψευδο-Τέχνην, ἐπισημαίνει νῦν ὁ Συγγρ. τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὅποῖον πλανῶνται οἱ παρερμηνεύοντες τὸν Πλάτωνα Αἰσθητικοὶ ἐρμηνευταί. Λέγουσιν δηλ. αὐτοὶ ὅτι ὁ Πλάτων καταδικάζει τὴν Τέχνην, διότι αὕτη εἶναι μιμητικὴ. Αὐτὸ εἶναι λάθος, λέγει ὁ Συγγρ. Καὶ ἡ ἀληθὴς Τέχνη καὶ ἡ ψευδὴς μιμοῦνται. Ἡ διαφορὰ ἐγκνεται εἰς τὸ τί μιμεῖται ἕκαστη. "Ὅπως ὑπάρχουν κατὰ Πλάτωνα δύο εἶδη τέχνης ὑπάρχουν καὶ δύο εἶδη μιμήσεως, ἡ ἀληθείας μίμησις καὶ ἡ φαντάσματος μίμησις, ἡ εἰκαστικὴ καὶ ἡ φανταστικὴ. Ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης ζωγράφος μιμεῖται τὸ θεῖον κράτος τῶν ἰδεῶν ἢ μορφῶν (ἰδέαι, εἶδη) καὶ ζωγραφίζει τὸν τέλειον, τὸν ἰδεῶδη ἄνδρα. Ὁ ψευδο-καλλιτέχνης τὸν ἄνδρα ἕκαστον, τὸν κόσμον τῶν φαινομένων. Ὁμοίως καὶ ὁ ποιητής· ὁ ἀληθὴς ἐξεικονίζει μορφὰς τοῦ θείου κόσμου, ὁ δὲ ψευδο-ποιητὴς ἀτελεῖς πράξεις ἐπὶ τῇ βάσει ἐμπειρίας καὶ ὄχι γνώσεως, ὄχι βάσει ἀντιγράφων τοῦ ἰδεῶδους κόσμου, τοῦ ὄντως ὄντος. Κάνει δηλαδὴ ἀντίγραφα ἀντιγράφων τρίς μακρὰν τῆς ἀληθείας. Ὡστε ὁ Πλάτων δὲν καταδικάζει τὴν Τέχνην, ἀλλὰ ὅ,τι εἶναι ὁμοίωμα Τέχνης, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀνήθικον.

Ἀναφερόμενος ἐξ ἄλλου ὁ Σ. εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν παρερμηνευτῶν, ὅτι ὁ Πλάτων καταδικάζει τὴν Τέχνην μὲ κριτήρια ἠθικὰ καὶ ὄχι αἰσθητικὰ, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: Διὰ τὰ ἔργα τῆς Τέχνης ὁ Πλάτων μεταχειρίζεται ὅρους αἰσθητικούς, ὥραϊον (καλόν) - (ἄσχημον) αἰσχρόν, ἀλλὰ καὶ ὅρους ἠθικούς, ἀγαθόν - κακόν, συχνάκις ὅμως οἱ ἐρμηνευταὶ συγχέουν τὸ ὥραϊον μὲ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ αἰσχρόν μὲ τὸ κακόν. Ὅμως διὰ τὸν Πλάτωνα δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ αἰσθητικοῦ καὶ ἠθικοῦ, διότι τὸ πραγματικῶς ἀγαθόν εἶναι καὶ ὥραϊον, ἀφοῦ ἀμφοτέρω διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα, καθαρότητα, ἐνότητα, τὸ προσῆκον, τὸ μέτρον, τὴν ἀναλογίαν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ῥυθμόν· ὅπως πάλιν τὸ κακόν καὶ τὸ αἰσχρόν (ἄσχημον) διακρίνονται διὰ τὴν περιπλοκὴν, ἀοριστίαν, διάσπασιν, τὸ ἀνάρμοστον, τὴν ὑπερβολὴν ἢ ἑλλειψιν, δυσαναλογίαν, δυσαρμονίαν, ἀρρυθμίαν. Ἡ χρῆσις δύο χαρακτηρισμῶν ἀγαθόν - ὥραϊον διὰ τὴν αὐτὴν ὁμάδα πραγμάτων ἐκφράζει τὰς δύο στάσεις, τὴν πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν. "Ὅ,τι χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν βίον, τὸ καλοῦμεν ἀγαθόν (καλόν), ὅ,τι ὅμως ἀπλῶς τὸ σκεπτόμεθα, τὸ καλοῦμεν ὥραϊον, διὸ καὶ ἐν Πολ. VI 509α τὸ ἀγαθόν καλεῖται ἀμύχανον κάλλος (κάλλος ἐμβάλλον εἰς ἀμύχανίαν). Ἀπὸ πρακτικῆς λοιπὸν στάσεως ἐξεταζόμενον τὸ ἐν τῇ Τέχνῃ ἄσχημον (αἰσχρόν) βλέπομεν ὅτι ἐνθαρρύνει τὴν παραμέλησιν τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραμελούμεναι ἰδιότητες εἶναι ἀρεταὶ ἠθικαί, διὰ τοῦτο ἡ Ψευδο-Τέχνη ἐπικρίνεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μὲ κριτήρια ἠθικὰ. Ἐντεῦθεν καὶ δύναται νὰ ταυτισθῇ τὸ ἀγαθόν μὲ τὸ ὥραϊον καὶ τὸ κακὸν μὲ τὸ ἄσχημον.

Κύριον ἔργον τοῦ Καλλιτέχνου εἶναι νὰ ἐκφράζῃ μὲ τὰ ἔργα τοῦ τὴν ὥραϊότητα, ἥτοι ἀποφυγὴν ἐλλείψεως ἢ ὑπερβολῆς, ἁρμονίαν καὶ μέτρον, χαρακτηριστικὰ ἅτινα ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ παιδεία, σκοποῦσα εἰς τὴν ἱκανότητα πρὸς ἔρωτα καὶ γνώσιν τοῦ ὥραϊοῦ ὅφ' ὅλας τὰς μορφὰς τοῦ καὶ εἰς τὴν ἐνσωμάτωσιν αὐτοῦ εἰς τὰς πράξεις καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει

ἀπώτερον σκοπὸν νὰ τὸν καταστήσῃ «καλὸν γενέσθαι τᾶνδοθεν» (Φαῖδρ. 279 c). Ὅπου δὲ ὑπάρχουν πολλοὶ ἀληθεῖς καλλιτέχναι, οἱ νέοι ζῶντες μεταξύ ὠραίων θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων γίνονται ἐπίσης ὠραῖοι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐνῷ ἡ Ψευδο-Τέχνη πολλαπλασιάζει τὸ αἰσχροὺν καὶ ὠθεῖ εἰς αἰσχροὺς χαρακτῆρας καὶ πράξεις.

Ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν διὰ τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης ἀναλύσεως καταδεικνύει μὲ σαφήνειαν ὅτι οἱ αἰσθητικοὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Πλάτωνος δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν διαστολὴν, τὴν ἰστίαν κάμνει οὗτος μεταξὺ τῆς ἀληθοῦς καὶ τῆς ψευδοῦς Τέχνης, καὶ ὅτι καταδικάζει ὅχι τὴν Τέχνην ἀλλὰ τὴν ψευδῆ Τέχνην, τὴν ἐκφράζουσιν τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, καὶ ὅχι τὴν ἀληθῆ Τέχνην, τὴν ἐπιδιώκουσαν νὰ ἐκφράσῃ τὸν κόσμον τοῦ ἀληθοῦς ὄντος, τῶν αἰωνίων μορφῶν καὶ τοῦ ὑπεραισθητοῦ κάλλους, διὸ καὶ εἶναι εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἡθικῇ.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου του ὁ Σ. διερευνᾷ τὰς γνώμας τοῦ Πλάτωνος εἰδικώτερον περὶ ἐκάστης τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς τὰ ἔργα του ἀπόψεων, κυριώτερον δὲ εἰς τὴν Πολιτείαν καὶ τοὺς Νόμους. Οὕτω ἀποσαφηνίζεται ποῖα κριτήρια χρησιμοποιεῖ δι' ἐκάστην Τέχνην. Περὶ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς καὶ Γλυπτικῆς ἔχει γνώμην εὐμενῇ, ὅτι ἔδωκαν ἔργα ἐκφράζοντα ἐσωτερικὸν κάλλος οἱ καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὴν Ζωγραφικὴν βλέπει μίμησιν τῆς κατωτέρας πραγματικότητος, τοῦ ἀτελοῦς κόσμου. Εἰκονίζει αὕτη παραποιήσεις τῆς ψυχῆς μὴ ὑποκινούσας ἀρετὴν σώματος καὶ πνεύματος, ἐνῷ ἔδει νὰ ἐκφράζῃ αὕτη τὸ ἰδεῶδες, μορφὰς θάρρους, σωφροσύνης, δικαιοσύνης. Εὕρισκει τοὺς Αἰγυπτίους ζωγράφους ἀνταποκρινομένους εἰς τὸ αἶτημα τῆς ἐξεικονίσεως στάσεων καὶ πράξεων ὠραίων, δι' ὧν διαπαιδαγωγεῖται καὶ ἡ νεότης. Ὁ Σ. παρατηρεῖ ὅτι ἡ Βυζαντινὴ ζωγραφικὴ ἐκφράζουσα τύπους πνευματικοὺς ἀνταποκρίνεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος, ἀντιθέτως πρὸς τὴν σύγχρονόν του Τέχνην, ἥτις ἐπέρριπτεν εἰς τοὺς θεοὺς ἀνθρώπινα ἐλαττώματα. Τὸν Χορὸν ἀνεγνώριζεν ὡς μέσον παιδευτικὸν χάριν τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ ὁ χορὸς ἦτο ὄργανον τῆς ψυχῆς. Ἐδέχετο ὅμως μόνον τοὺς εὐγενεῖς χοροὺς, μὲ εὐπρέπειαν κινήσεων ἀρμοζουσῶν εἰς πολίτας εὐνομούμενου Κράτους. Ἐπίσης ἀνεγνώριζε τὴν ἰσχυρὰν παιδευτικὴν δύναμιν τῆς Μουσικῆς, δεχόμενος μελωδίαν καὶ ῥυθμοὺς ἐκφράζοντας θάρρος καὶ αὐτοπειθαρχίαν. Διὰ τὴν Ῥητορικὴν φρονεῖ ὅτι ὑπάρχει ἡ εὐγενὴς Ῥητορικὴ στηριζομένη εἰς τὴν γνώσιν καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ψυχῆς, ἥτις προάγει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωφροσύνην. Καὶ ὑπάρχει καὶ ἡ Ψευδὴς Ῥητορικὴ, βασιζομένη ὅχι εἰς γνώσιν ἀλλὰ εἰς ὑποκειμενικὴν γνώμην, κολακεύουσα χάριν φήμης καὶ πλοῦτος, παραμορφοῦσα τὸν κρείττονα λόγον εἰς ἥττω καὶ ζημιοῦσα τὴν ψυχὴν. Ὁ Σ. φρονεῖ ὅτι ὁ Πλάτων ἐπαινεῖ τὸν Περικλέαν καὶ τὸν Ἰσοκράτην ὡς κατόχους τῆς τέχνης τῆς ἀληθοῦς Ῥητορικῆς. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλόσοφος ὡς ἀσκῶν τὴν τέχνην τοῦ διαλόγου δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ῥήτωρ, ὁ Σωκράτης ἀνῆκει εἰς τοὺς διακονοῦντας τὴν ἀληθῆ Ῥητορικὴν, ὡς γνωρίζων, ζητῶν καὶ κηρύττων τὴν ἀλήθειαν καὶ οὕτω ζητῶν νὰ πείσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τοὺς πολίτας κατὰ τὴν ψυχὴν. Διὰ τὴν Τέχνην τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Μύθου θεωρεῖ στοιχεῖα καταλληλότητος τὸν εὐλαβῆ χειρισμὸν τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων καὶ τῶν νεκρῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐπικρίνονται ὁ Ὀμηρος, Ὁμήριος, Αἰσχύλος κλπ. ὡς ἐξεικονίζοντες τὸ θεῖον μὲ κακίας, ἐνῷ τοῦτο εἶναι ἀγαθὸν καὶ ἀγαθοποιὸν αἰεὶ, ὡς παριστῶντες τοὺς ἥρωας μὴ αὐτοσυγκρατομένους καὶ ἀναξιοπρεπῶς θρηνοῦντας ἢ περιγράφοντες τοὺς νεκροὺς ὡς σκιάς. Τοὺς κωμωδιογράφους ἐπικρίνει διὰ τὰς χυδαίας μορφὰς καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς τάσεως πρὸς διακωμῶδισιν, ἐνῷ γενικῶς ἡ προβολὴ τοῦ γελοίου χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὁμοζεύκτου σοβαροῦ, ἰδέαν ἣν χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Bergson. Ἡ τραγωδία τῆς ἐποχῆς του ἀπευθύνεται πρὸς τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῇ βάσει ὅχι γνώσεως, ἀλλὰ γνώμης, εἰκασίας καὶ φήμης, ὥστε οὕτω ἐπισκοπίζεται ὁ λόγος. Ἀντὶ οἱ τραγωδοὶ νὰ ἐξει-

κονίζουσιν χαρακτήρας, σοφῶν, εὐγενῶν καὶ ἡρέμων προσώπων, προτιμοῦν πρόσωπα καθημερινὰ καὶ κατώτερα. Οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος μὲ τραγικὸν ἥρωα τὸν Σωκράτην τὸν ὁποῖον ἐμφανίζουσιν σοφόν, εὐγενῆ, ἥρεμον, θαρραλέον, σῶφρονα, δίκαιον, κύριον τῶν συναισθημάτων του δεικνύουν πῶς ἐννοεῖ τὴν τραγωδίαν οἰκοδομουμένην ὁ Πλάτων. Ἐκ τῶν *Λυρικῶν* ὁ Πλάτων ἐπαινεῖ τὸν Πίνδαρον, Σιμωνίδην καὶ Ἀνακρέοντα, συνιστᾷ ὅμως ἐγκώμια θεῶν καὶ ἡρώων. Ὁ Σ. παρατηρεῖ ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία ἀποτελεῖ ἀκριβῶς ἐκείνο ὅπερ ὑποδεικνύει ὁ Πλάτων. Τὴν *Ἐπικὴν* ποίησιν, ἀποτελοῦσαν συνδυασμὸν διηγήσεως καὶ δράματος, τὴν θεωρεῖ ἱκανὴν νὰ διδάξῃ καὶ μάλιστα τὴν Ὀμηρικὴν, φυσικὰ ἐφ' ὅσον ἐξαιρεθοῦν τὰ ἐπικριθέντα σημεῖα. Δηλαδή δέχεται τὴν ἐπιλογὴν τῶν χρησίμων στοιχείων τῆς καὶ ὡς παρατηρεῖ ὁ Σ. τὴν ἀντίληψιν ταύτην υἱοθέτησαν μεταγενεστέρως οἱ Χριστιανοὶ Πατέρες τῇ ὑποδείξει τοῦ Κλήμεντος καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Κατὰ ταῦτα ὁ Πλάτων δὲν καταδικάζει καμμίαν ἀπὸ τὰς Καλὰς Τέχνας, ἀλλὰ μόνον τὰς ἐσφαλμένας μορφάς, αἱ ὁποῖαι βλάπτουν τοὺς πολίτας, ἐνῶ ὑπὸ τὴν καλὴν μορφήν των αὐταὶ καλλιεργοῦν τὰ ἀνώτερα στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου, εἰσάγουν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ψυχὴν του, τὸν ὑψώνουν εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ τὸν μεταβάλλουν εἰς ὃν ὑπέρτερον. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ Καλαὶ Τέχναι ἀποτελοῦν στοιχεῖον σημαντικὸν πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καλῶς ἐκφραζόμεναι.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ βιβλίου παρατίθενται χωρία ἐκ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων σχετικὰ πρὸς τὴν γενομένην ἀνάλυσιν εἰς τὸ Α' καὶ Β' μέρος τοῦ βιβλίου. Τὰ χωρία ταῦτα ἀναφέρονται 1) γενικῶς εἰς τὴν Καλὴν Τέχνην καὶ τὴν Ψευδο-Τέχνην, 2) εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δέκα εἰδῶν τῆς Τέχνης: Ἀρχιτεκτονικὴν, Γλυπτικὴν, Ζωγραφικὴν, Χορόν, Μουσικὴν, Ρητορικὴν, Διήγησιν (Λόγον καὶ Μῦθον), Κωμωδίαν, Τραγωδίαν, Ὑμνοὺς καὶ Ἐγκώμια (Λυρικὴν) καὶ 3) εἰς τὰ γνωρίσματα τοῦ ὥραίου: ἀπλότητα, καθαρότητα, οργανικὴν ἐνότητα, τὸ προσήκον, τὸ μέτρον, τὴν ἀναλογίαν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ῥυθμόν. Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν χωρίων μεταφρασμένη ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τοῦ συγγραφέως δίδει σαφῆ ἐντύπωσιν περὶ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Πλάτωνος περὶ Τέχνης. Ὡς λαμβανομένη δὲ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γραφίδα μὲ αὐστηράν μεταγλώττισιν καὶ ἀνευ σχολίων ξένων φέρει εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὸν φιλόσοφον, διὸ καὶ ἀποτελεῖ πολὺτιμον στοιχεῖον παρεχόμενον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Καὶ ὁ μὲν Συγγραφεὺς ἐξέθηκεν ἀρτίως τὰς περὶ Τέχνης ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος καὶ πειστικῶς ἀνέλυσε ὅτι ὄντως ὁ φιλόσοφος διακρίνει ἀληθῆ Τέχνην καὶ Ψευδο-Τέχνην. Εἶναι προφανές ὅτι πρῶτον κριτήριόν του ἀποτελεῖ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν καλλιτεχνημάτων καὶ μάλιστα μὲ μέτρον νὰ καθιστοῦν ταῦτα τοὺς πολίτας ἀξιόους τῆς ἰδεώδους πολιτείας. Διὸ βλέπομεν ὅτι παρ' ὅλα τὰ ἐγκώμια πρὸς τὸν παιδεύσαντα τὴν Ἑλλάδα Ὀμηρον, τὸν ἀποδιώκει ἐκ τῆς Πολιτείας του. Καὶ τὸν ἐγκωμιαζόμενον Περικλέα, τὸν θεωρεῖ ἀποτυχόντα, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ χρέος του ὅπως καταστήσῃ βελτίους τοὺς πολίτας, οἵτινες ἀντὶ τούτου γενόμενοι χεῖρονες ἐτιμώρησαν καὶ ἐδίωξαν αὐτόν. Καὶ τὸν «ἐγκωμιαζόμενον» Ἰσοκράτην ὡς ἐργάτην τῆς καλῆς ῥητορικῆς τὸν ἐξευτελίζει μὲ τὸν δεινότερον σαρκασμὸν ὅτι τὰ ἔργα του κατ' οὐδὲν διαφέρουν «παιδῶν τῶν πώποτε ἀψαμένων λόγων». Φαίνεται σαφῶς ὅτι αἱ ἀξιώσεις τοῦ θείου φιλοσόφου περὶ Τέχνης εἶναι ὑψηλαί, ἐνῶ ἡ χρησιμότης τῆς Τέχνης διὰ τὴν Κοινωνίαν ἀναγνωρίζεται ὑπ' αὐτοῦ ἀναμφισβήτητος. Ἡ Τέχνη καλλιεργεῖ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ τὸν ὑψώσῃ εἰς προσωπικότητα ἀνωτέραν. Ἄν ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι εὐκόλως ἐφικτός, ἀποτελεῖ τοῦλάχιστον ἓνα δείκτην, ἐν ἰδεῶδες, διὰ νὰ καθοδηγῇ τοὺς καλλιτέχνας ὅλων τῶν αἰώνων.